

RELIGIOZITATEA – FUNDAMENT AL VALORILOR UMANE

Ps. dr. Lucian RĂCILĂ

Universitatea din Craiova, Romania

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, Conferința Oltenia

lucian3ro@yahoo.com

ABSTRACT: Religiosity - Foundation of Human Values.

Religiosity represents man's desire to transcend everyday life to a higher, spiritual plane. It does not obey a certain dogma; but it represents a constant universal of human nature even for atheists, not just believers.

Religiosity and spirituality represent two practical phenomena, which can interpenetrate or even confuse and which can influence the values, attitudes and behavior of the individual, the group or a society.

Human values can also be a type of mediator between religiosity and health. Religiosity affects not only certain demographic groups but also individuals by providing them with a sense of compassion, honesty and altruism, happiness and quality of life, physical and mental health, and the importance of religious experience in moral functioning.

There is a reciprocal relationship between religion and virtues. Individuals with strong religiosity manifest more and stronger virtues, operating most often in a social and community context. According to this understanding, one cannot conceive of a religious or spiritual individual outside of the virtues and vice versa.

Keywords: *religiosity, human values, virtues, culture, society, health, religion.*

Introducere

Specialiști în studiul religiilor, sociologi, antropologi și alți cercetători, remarcă pe bună dreptate, raporturile permanente ale majorității oamenilor cu religia și cu instituțiile de cult. Aceste raporturi se văd și mai pregnant în perioadele dificile cum ar fi de exemplu: totalitarismul. Chiar și în aceste perioade grele, perpetuarea comportamentelor și a atitudinilor religioase nu se întrerupe, deși în perioada totalitarismului nu există o libertate religioasă reală, unde ideologia de viață este dominată în principal la nivelul

puterii politice, de ideologia ateistă. S-a dovedit astfel, că religia rămâne una dintre manifestările cele mai generale și profunde ale sufletului uman.¹

În accepțiunea biblică, omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, prezumție care-i conferă caracteristica de a cugeta și care conduce la distinctivitatea acestuia de regnul animal. Nevoia de cunoaștere de sine, preocuparea de infinit, de imaterial, de adevăr, aspirația umană înspre divinitate, nevoia de un ajutor mai presus de rațiunea umană întăresc faptul că omul este o ființă religioasă. De asemenea, „valorile religioase sunt *valori de pornire*, ce reprezintă *infrastructura* care poate condiționa adăugarea sau stocarea unor noi cunoștințe, deprinderi, atitudini. Acestea reprezintă stabilul, permanentul, absolutul din panoplia de valori.”²

În acest sens, religia conturează sensul vieții pentru om și răspunde la întrebările fundamentale cu privire la origini și la sensul a tot ceea ce există.³ Am putea afirma cu certitudine că necesitatea de a căuta și a găsi sensul vieții este o caracteristică umană, este chiar o realitate, iar preocuparea esențială a omului este aceea „de a vedea că viața sa are sens.”⁴

Într-o lume plină de relativități și incertitudini, religia vine și oferă un răspuns clar în această privință prin intermediul Bibliei, indicându-ne adevăratul sens al omului pe pământ: *Cât pentru mine, fericirea mea este să mă apropiu de Dumnezeu: pe Domnul Dumnezeu Îl fac locul meu de adăpost, ca să povestesc toate lucrările Tale.* (Psalmii 73:28). Aproximarea de Dumnezeu creează toate premisele de a descoperi drumul către sensul existenței tuturor lucrurilor văzute și nevăzute prin întâlnirea cu Isus Hristos, Acela care ne scoate de la întuneric la lumină, aratându-ne drumul și direcția pe care să o urmăm: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14:6). În acest fel, orice țel al vieții poate fi atins, depinzând de noi să-i dăm un sens, să oferim libertate puterii lăuntrice de a ne ridica, de la vizibil la invizibil, de la imposibil la posibil, de la moarte la viață, de la viață la viața veșnică.⁵

1 C. G. Jung, *Imagina omului și imaginea lui Dumnezeu*, București, Editura Teora, 1997, p. 21.

2 Constantin Cucoș, *Biserica și școala, puterea spirituală a societății*, Ziarul Lumina, 19 iunie 2012.

3 Antim Angelescu, *Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*, Galați, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2013, p. 22.

4 Victor Frankl, *Omul în căutarea sensului vieții*, București, Meteor Press, (1984/2009), p. 126.

5 Ștefan Popa, *Care este sensul vieții?*, <https://www.crestinortodox.ro/religie/care-este-sensul-vietii-137598.html>, 19.10.2012.

Pe de altă parte, regăsindu-se în toate societățile umane, formele de manifestare ale religiei sunt totuși diferite datorită individualității și diversității culturii umane. Cea care reușește să aducă la un numitor comun această diversitate socială și culturală nu este altceva decât credința interioară a individului sau a unei colectivități ce se amnifestă. Într-un cuvânt aceasta este *religiozitatea*.

Ea se susține prin faptul că particularitățile comune regăsite la toate religiile constau în ansamblul de simboluri care determină anumite sentimente de venerație și care sunt legate de ritualuri sau ceremonialuri specifice la care comunitatea de credincioși ia parte. Conceptul ce reprezintă esența religiei este *sacrul*.⁶ Acesta reprezintă cadrul ideal ce poate fi înțeles atât ca trăire personală religioasă cu tot subiectivismul ce derivă din aceasta, cât și ca o realitate socială obiectivă, care se regăsește ca un liant între societate și divinitate.⁷

Deși, în societatea contemporană, puternic secularizată, credința religioasă este o opțiune personală, aceasta reprezintă în același timp, o dimensiune fundamentală a exprimării și afirmării identității individuale și de grup.⁸ Pe de altă parte, religia ca fenomen social și istoric, transpare atât din viața reală, cât și din studiul ei ca fapt social. Este clar că religia contribuie la procesul de integrare socială a oamenilor prin susținerea unor norme morale.⁹

Acest proces se remarcă și în plan economic. Dacă în anii 90 cercetări efectuate în Europa evidențiau opoziția dintre credință și bunăstare, precum și declinul religiozității concordant cu creșterea bogăției¹⁰, în perioada actuală cercetările scot în evidență faptul că cei care își manifestă religiozitatea prezintă o bunăstare mai accentuată.¹¹

6 A. Giddens, *Sociologie*, București, Editura All, 2000, p. 470.

7 N. Gavriluță, *Sociologia religiilor: credințe, ritualuri, ideologii*, Iași, Editura Polirom, 2013, p. 35.

8 Francois Jean Catalan, *L'homme et sa religion*, Paris, Desché de Browes, 1994, p. 10.

9 Christopher G. Ellison, Darren E. Sherkat, "Is Sociology the Core Discipline for the Scientific Study of Religion?", în *Social Forces*, volume 73; number 4, june 1995, p. 1257.

10 Grace Davie, *Religion and Modernity in Britain*, apud Constantin Cuciuc, "Diversificarea cercetărilor de sociologia religiilor", în *Sociologie românească*, anul III, nr. 6, 1992, p. 611.

11 Ana-Maria Ūstün, *Semnele Timpului, Gallup: Bunăstarea și religiozitatea merg mână în mână*, 17.02.2012 în <https://semneletimpului.ro/religie/gallup-bunastarea-si-religiozitatea-merg-mana-in-mana.html>.

1. Conceptul de religiozitate

Religiozitatea reprezintă dorința omului de a transcende viața de zi cu zi către un plan spiritual, superior. Ea nu se supune unei anumite dogme, ci reprezintă o universală constantă a firii umane chiar și pentru ateii, nu doar pentru credincioși.

Fiind un fenomen complex cu multiple implicații în planul vieții sociale și individuale, religiozitatea poate fi privită atât din punctul de vedere al manifestărilor externe cât și din punctul de vedere al conținutului credințelor individuale și al influenței pe care aceasta le exercită asupra alegerilor pe care le face individul.¹²

În sensul larg, religiozitatea este un termen sociologic utilizat cu referire la numeroasele aspecte ale activității religioase ale unei populații și la intensitatea acesteia. Ea include dimensiuni experiențiale, ritualice, ideologice, intelectuale, empirice, rituale, ideologice, confesionale, doctrinare, morale și culturale.¹³

Numeroase studii au explorat diferitele componente ale religiozității umane. Ceea ce majoritatea au descoperit este că există mai multe dimensiuni ale acesteia. De exemplu, unii cercetători identifică șase dimensiuni ale religiozității bazate pe existența a trei componente ale comportamentului religios: *cunoașterea, senzațiile/afectul, acțiunile*.¹⁴

Sociologii religiei au observat că experiența, convingerile, sentimentul de apartenență și comportamentul unui individ nu sunt adesea concordante cu credințele lor religioase, deoarece există o mare diversitate în modul în care cineva poate fi religios.¹⁵

Alți cercetători au descoperit diferite dimensiuni, variind în general între patru și doisprezece componente. Ceea ce majoritatea au observat

12 Florina Onaga, *Influența religiozității asupra comportamentului social uman*, noiembrie 2020, https://www.researchgate.net/publication/346472273_INFLUENTA_RELIGIOZITATII_ASUPRA_COMPORTAMENTULUI_SOCIAL_UMAN.

13 Barbara Holdcroft, "What is Religiosity?", *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, septembrie 2006, 10 (1), pp. 89–103.

14 Cornwall M., Albrecht S., Cunningham P., Pitcher B., *The dimensions of religiosity: A conceptual model with an empirical test*, *Review of Religious Research*, 1986, 27, pp. 226-244.

15 Mark Chaves, "SSSR Presidential Address Rain Dances in the Dry Season: Overcoming the Religious Congruence Fallacy", *Journal for the Scientific Study of Religion*, martie 2010, 49 (1), pp. 1–14.

este faptul că există cel puțin o distincție între doctrina religioasă, practica religioasă, și spiritualitate. De exemplu, cineva poate accepta adevărul Bibliei (dimensiunea credinței), dar să nu participe niciodată la biserică sau chiar să nu facă parte dintr-o religie organizată (dimensiunea practică). Un alt exemplu, este un individ care nu deține o doctrină creștină (dimensiunea credinței), dar participă la un serviciu al vreunui cult (dimensiune practică), în scopul de a dezvolta un sentiment de unitate cu aspectul divin (dimensiunea spirituală). O persoană ar putea dezaproba toate doctrinele asociate cu religiile organizate (dimensiunea credinței), să nu fie afiliat la o religie organizată, dar să participe la slujbe religioase (dimensiunea practică), și în același timp, să fie puternic angajat într-o formă de experiență religioasă personal (dimensiunea spirituală).

Atunci când vorbim de implicarea religioasă a unui individ, identificăm cinci dimensiuni: *crediința religioasă, practica religioasă, experiența religioasă, cunoașterea religioasă, implicațiile religiozității asupra vieții cotidiene a individului*¹⁶.

Cele mai multe dimensiuni ale religiozității sunt corelate, ceea ce înseamnă că persoanele care frecventează adesea serviciile religioase ale unei biserici (dimensiunea practică) sunt, de asemenea, susceptibili de a se înscrie în mare măsură și în dimensiunile credinței și ale spiritualității.

Opțiunea pentru credință și practica religioasă nu este întâmplătoare. Cele două ne oferă informații atât despre internalizarea religiei (crediința religioasă), cât și despre manifestarea exterioară a religiozității (practica religioasă), iar cele două reprezintă un continuum al aceluiași fenomen: manifestarea religiozității la nivel individual.

Putem vorbi despre religiozitate ca despre o stare psihică derivată din credința într-un principiu suprem, etern și imuabil. Astfel, omul religios consideră că Dumnezeu stăpânește și direcționează universul. Religiozitatea omului religios este vizibilă în comportamentul său. Ca ființă religioasă, omul are experiențe specifice atât la nivel individual cât și în cadrul comunității de credincioși. Exprimarea comună a acestei experiențe are efecte sociale și constituie baza socializării sub aspect religios.¹⁷

Un alt aspect important este faptul că putem echivala religiozitatea cu importanța pe care o are religia în viața unei persoane. Acest lucru se poate manifesta ca o legătură emoțională cu religia, ca practicare a rugă-

16 Mălina Voicu, *România religioasă*, Iași, Institutul European, 2007, p. 33

17 Constantin Cucos, *Educația religioasă*, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 142.

ciunii și participării la slujbele religioase, ca integrare a religiei în activitatea zilnică, ca o demonstrare a cunoștințelor despre aspectele caracteristice religiei. Se poate observa că pot exista diferențe între nivelurile declarative și cele aplicative care conturează raportarea personală la religie.¹⁸

Dacă religia poate fi înțeleasă ca ceea ce oamenii fac cu privire la ceea ce este transcendent, religiozitatea face referire la diferențele umane individuale în ceea ce privește prezența și intensitatea unei astfel de tendințe religioase.

Comportamentele religioase fac referire la situații specifice precum: mersul la biserică, oficializarea căsătoriei și din punct de vedere religios, practicarea sposedaniei și a împărtășirii în mod regulat. Schimbările comportamentale ale oamenilor din societatea contemporană sunt indicatori despre măsura în care aceștia pot fi considerați religioși. Deși se susține că mai importantă decât practica religioasă este credința, religiozitatea se manifestă prin atitudinile față de elementele constitutive ale religiei.

Aceste manifestări se conturează în: credința în existența lui Dumnezeu sau a unei zeități; credința că biserica are soluții la nevoile vieții sociale; credința că doctrina religioasă poate explica scopul și sensul lumii și vieții. Astfel, religiozitatea constituie orientarea generală și raportarea oamenilor spre aceste categorii și situații.¹⁹

Dorința de a operaționaliza religiozitatea în dimensiuni specifice, datorită multitudinii de factori determinanți, a condus la efectuarea de studii care se concentrează pe dimensiuni precum: *religiozitatea intrinsecă* - întreaga perspectivă asupra vieții are la bază credința religioasă evidentă în trăiri personale și *religiozitatea extrinsecă* - aspectul social, relațional al religiei; *mijloace, scopuri, întrebări căutătoare, dimensiunea fundamentalismului* și mai recent, *inteligența spirituală*.²⁰

Diada intrinsec-extrinsec a religiozității face referire la modul în care fiecare persoană își exprimă credința religioasă. Cei care comportă o religiozitate intrinsecă sunt indivizi care practică rugăciuni, acordă importanță credinței în Dumnezeu, au experiențe spirituale zilnice și sunt afiliați unei

18 N. Goodman, *Introducere în sociologie*, București, Editura Lider, 1992, p. 301.

19 B. Voicu, "Valorile și sociologia valorilor", în Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Sociologie*, Iași, Editura Polirom, 2011, pp. 249-293.

20 L. A. Kirkpatrick, "Evolutionary Psychology - An Emerging New Foundation for the Psychology of Religion", in R. Paloutzian, C. Park, *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*, New York / London, The Guilford Press, 2005, p. 113.

denominațiuni, au un crez religios care este puternic interiorizat și care le conferă o stare de bine chiar și în momente grele ale vieții.

Toate implicațiile intrapersonale ale practicii religioase conturează religiozitatea intrinsecă. Aspectul extrinsec al religiozității face referire la dimensiunea socială a acesteia, la comportamentul religios exterior, vizibil în relațiile cu ceilalți precum: petrecerea timpului alături de credincioși din biserică, implicarea în activități religioase care își au originea în biserică frecventată.

Religiozitatea încorporează, după cum se poate observa, dimensiuni cognitive, emoționale, motivaționale, comportamentale, culturale, sociale. Acestea fac referire la un set de credințe, la o anumită doctrină, la anumite ritualuri și practici religioase, la frecventarea și apartenența individuală la o comunitate religioasă, la calitatea de membru al unei instituții religioase.

2. Religiozitatea și spiritualitatea

Religia și știința au împărtășit o lungă istorie de antagonism, scepticism și concesi reciproc. De cele mai multe ori această istorie a fost expresia relației dintre biserică și stat sau a conflictului dintre individul religios și individul secular.

În cea mai mare parte a sec. XX interesul față de cercetările psiho-biologice, pragmatismul, behaviorismul și experimentalismul au împins aceste domenii ale științei într-o poziție total refractară față de religie. Din perspectiva lui S. Freud persoana religioasă era o entitate nevrotică cu trăsături obsesiv-compulsive. Alți cercetători ai vremii considerau religia ca instituționalizarea iraționalității, fiind inflexibilă și intolerantă sau că religia este incompatibilă cu multe din componentele sănătății mentale și fizice.

Cu toate acestea, au existat și autori care au văzut religia ca o sursă a înțelegerii și stabilității într-o lume incertă cum este cazul cercetătorilor C. Jung și G. Allport. Ultimele decenii au adus o schimbare a atitudinii generale față de religie și din ce în ce mai mulți oameni se declară „religioși”.

În toate spațiile culturale interesul față de religie și spiritualitate în general este în creștere iar afiliația față de o religie a început să fie declinată ca o parte importantă a identității individuale și naționale.

În acest moment se ridică o întrebare extrem de importantă: *religiozitatea și spiritualitatea reprezintă două concepte echivalente sau sunt realmente două concepte diferite?* Deși la prima vedere ar părea ușor de răspuns, la o analiză mai atentă lucrurile nu sunt deloc facile.

Religia e definită ca fiind un sistem organizat de convingeri, ceremonii, și reguli utilizate închinării înaintea lui Dumnezeu sau unui grup de zei. Pe de altă parte, spiritualitatea se definește ca fiind calitatea sau starea preocupată de religie sau chestiunile religioase: calitatea sau starea de a fi spiritual.

Este unanim recunoscut că rezultatele contradictorii obținute de cercetătorii în domeniu sunt în cea mai mare parte datorate deficiențelor metodologice. Toți cei care au abordat acest domeniu s-au lovit de greutatea de a defini religiozitatea/spiritualitatea atunci când aceste concepte fac obiectul unor cercetări științifice, deoarece religia este văzută ca o „căutare a căilor de a ajunge la sacru”, în timp ce spiritualitatea este „căutarea sacrului în sine”.²¹ Pentru o exemplificare cât mai cuprinzătoare redau în continuare o listă cu cele mai importante poziții privind modurile în care au fost definite cele două concepte în rândul oamenilor de știință:

- **E. F. Shafranske și H. N. Malony (1990)** - religiozitatea se referă la „aderența la credințele și practicile unei biserici organizate sau instituții religioase” pe când spiritualitatea este văzută ca având o conotație personală și experiențială.
- **R. D. Falot (1998)** - atât religiozitatea cât și spiritualitatea implică „cautarea înțelesului ultim, a scopului și valorilor, a relațiilor cu o ființă transcendentă sau cu o putere supremă, ori un sens al sacrului sau legăturii cu divinitatea”. Pentru acest autor religia și spiritualitatea nu se deosebesc în privința valorilor practicate ci doar în aspectul formal organizațional și al expresiei lor comunale.
- **D. M. Wulff și H. G. Koenig (1996/2001)** - conceptul de religiozitate reprezintă un sistem fix de idei sau angajamente ideologice ce „nu permit o dinamică personală a devoțiunii și pioșeniei”. Astfel, religiozitatea se ocupă de aspectul instituțional, formal, doctrinar, iar spiritualitatea de aspectul subiectiv, emoțional, internal, nesistematisat, liber, al căutării sacrului.
- **P. S. Richards și A. E. Bergin (1997)** - văd religia ca un subset al spiritualului. Expresiile spirituale tind să fie universale, ecumenice, comportamentale, internale, afective, spontane și private. Este posibil să fi spiritual fără să fi religios și să fi religios fără să fi spiritual.” A fi spiritual înseamnă să ai o relație transcendențială cu o ființă superioară iar a fi religios ar însemna să aparții unei credințe și a unei biserici.

21 Mihai Tiuliumeanu, *În căutarea sacrului*, Făgăraș, Editura Agaton, 2018, p. 27.

- ✦ **P. C. Hill și K. I. Pargament (2003)** - religia și spiritualitatea reprezintă mai degrabă concepte înrudite decât independente. Spiritualitatea poate fi înțeleasă ca o căutare a sacralului, un proces prin care oamenii vor să descopere, să cuprindă și să aducă sacralul în viața lor iar acest proces are loc pe larg într-un context religios, tradițional sau netradițional. Sacralul este cel ce deosebeste religia de spiritualitate.
- ✦ **A. C. Paranje (1988)** - Cuvintul „spiritual” se referă la o implicare personală profundă în bunăstarea psihologică și morală, indiferent de aspectele teologice, dogmatice, ritualiste, liturgice, magice sau mistice adesea asociate cu viața religioasă”. Autorul agreează poziția prin care religiozitatea și spiritualitatea pot fi considerate concepte suprapuse.
- ✦ **R. P. Sloan și N. Krause (1993)** - religia cuprinde experiența religioasă, rugăciunea și mersul la slujba religioasă (biserica) și conceptualizează religiozitatea ca având trei componente: religiozitatea organizațională, religiozitatea subiectivă și credința religioasă. În relația cu spiritualitatea și religiozitatea un individ se poate afla în patru ipostaze: religios, spiritual, religios și spiritual, nereligios și nespiritual.
- ✦ **J. Stern (2004)** - persoana religioasă diferă de cea nereligioasă în multe aspecte printre care doctrina la care a aderat, ritualurile, practica zilnică, modalitatea de socializare. Uneori religiozitatea aduce cu ea un potențial pericol de dogmatism, cultism, extremism și chiar fanatism. Persoana religioasă e militantă pentru că religia sa se încorporează în procesul de formare a identității culturale, sociale, etnice.

În concluzie, ambele concepte pot fi considerate ca două moduri de viață aparent separate, dar care rezonează reciproc, indiferent de faptul că, spiritualitatea este preocupată de starea de existență a religiei, în timp ce religia reprezintă un sistem organizat.

Religiozitatea și spiritualitatea reprezintă două fenomene practice, ce se pot întrepătrunde sau chiar confunda și care pot influența valorile, atitudinile și comportamentul individului, al grupului sau al unei societăți.

3. Religiozitatea și Valorile Umane

Valorile sunt principii și credințe care determină atitudini și modalități de comportament. Acestea indică ce este important și ce nu este important pentru fiecare persoană și oferă un ghid pentru comportament. Se poate spune că valorile arată ce este de dorit și ce merită.

În timp ce valorile personale diferă de la o persoană la alta, valorile culturale sunt împărtășite de un grup larg de oameni. Valoarea este ceea ce, prețuiește individul și prin urmare constituie un vector care-l susține energetic și-i orientează conduita și sentimentele: familia, cultura, convingerile religioase, juridice, politice și morale.

Valorile umane au existat dintotdeauna și au ajutat umanitatea să supraviețuiască. Înțelegerea lor a fost unul dintre factorii care au precipitat schimbarea în ultimele decenii. Popularizarea acestei noțiuni, care merge mână în mână cu drepturile omului, ne-a ajutat să creăm un cadru de referință pentru a estima dacă oamenii sunt tratați cu demnitate și dacă integritatea lor este în pericol sau nu.²²

Pentru a înțelege valorile umane, trebuie să înțelegem valorile în contextul filozofiei și eticii. Acestea sunt un set de idei care ghidează modul nostru de gândire și obiectivele stabilite în ceea ce privește impactul asupra societății și a mediului în general. Deci, este un set de credințe care ne spune cum ar trebui să fie lucrurile. Acestea servesc drept referință pentru a ști ce este bine și ce este greșit și, prin urmare, au o mare importanță ca element comun prin care o societate decide care sunt principiile care o guvernează. Unii doresc să le respecte, iar alții aleg să le ignore.

Valorile umane sunt fundamentale și necesare pentru existența societăților, în care cât mai mulți oameni se simt confortabili și trăiesc bine. Deoarece sunt foarte importante, multe dintre ele apar în multe culturi, în diferite forme și fiind aplicate diferitelor grupuri. Prin urmare, valorile umane merg mână în mână cu drepturile omului, pentru că stabilesc un cadru de cerințe minime pentru a crea structuri sociale.

Valorile religioase, juridice, morale, sunt credințele noastre despre ceea ce este important, ceea ce deosebește binele de rău, licitul de ilicit, virtutea de păcat și ce principii trebuie să ne guverneze viața. Când le sunt atacate valorile oamenii reacționează dur, pentru că se simt contestați personal, le este blazată în mod direct stima față de sine. De asemenea, oamenii fac foarte greu compromis, atunci când în joc sunt puse valorile lor, într-un cânt simt că se compromit pe ei însuși și propria lor integritate.

Domeniul valorilor se caracterizează printr-o pluritate de valori și de raporturi reciproce care formează o totalitate organică, un sistem. Registrul valorilor cuprinde practic întreaga existență umană, distribuite pe domenii

22 E. T. Philip, *Thinking the unthinkable: sacred values and taboo cognitions. Trends in Cognitive Sciences*, 2007, 7 (7), pp. 320 - 324.

și organizate ierarhic, ce constituie reperatele de bază ale vieții spirituale și ale comportamentului și activității umane.²³

Religia furnizează o bază pentru a înțelege de ce anumite norme și structura socială sunt prevalente într-o cultură, ea conduce la acceptarea ordinii sociale și descurajează inovațiile și punerea ei în discuție.²⁴

Se poate spune că religia dominantă în fiecare societate este legată de tipul de valori considerate a fi cele mai importante pentru ea. Astfel, țările europene protestante atribuie o mai mare importanță atât expresiei individuale cât și valorilor secular-raționale, pe când țările europene catolice atribuie o mică valoare ambelor tipuri de valori.²⁵

Cercetătorii care studiază relațiile dintre religie și valori, găsesc următoarele corelații²⁶:

1. O relație pozitivă între religiozitate și conservatorism (o sumă a valorilor de securitate, conformism și tradiție) pentru ca reținerea (auto-constrângerea), ordinea și rezistența la schimbare sunt compatibile cu religiozitatea în cel mai înalt grad;
2. O corelație negativă între religiozitate și deschiderea la schimbare (care înglobează stimularea și auto-direcționarea), hedonismul în particular fiind cel mai incompatibil cu ideile religioase;
3. O relație pozitivă între religiozitate și transcendență (bunăvoința și universalismul) pentru ca generozitatea și perceperea interesului altuia sunt componente esențiale ale nucleului doctrinar al religiilor. Oamenii variază în religiozitatea lor în funcție de valorile care îi ghidează, lucru valabil mai ales în religiile monoteiste (de ex. creștinism, islamism, iudaism).

Relația dintre religie și valori este reciprocă, o persoană fiind cu atât mai religioasă cu cât adoptă valorile postulate de congregația religioasă de care aparține și această persoană este mai mult sau mai puțin religioasă în măsura în care religia îi oferă sau nu oportunități pentru a-și urmări propriile țeluri valorice.²⁷

23 P. Andrei, *Filosofia valorii*, București, Fundația Regele Mihai I, 1945, p. 46.

24 S. H. Schwartz & S. Huisman, "Value priorities and religiosity in four Western religions", *Social Psychology Quarterly*, 1995, pp. 88-107.

25 R. Inglehart, "Culture and democracy", in L.E. Harrison & S.P. Huntington (Eds.), *Culture matters. Human values shape human progress*, New York, Basic Books, 2000, p. 53.

26 S.H. Schwartz & S. Huisman, *op. cit.*, pp. 108-110.

27 R. D. Hayward, N. Krause, "Religion, mental health, and well-being: Social aspects", in V. Saroglou (Ed.), *Religion, personality, and social behavior*, New York, NY, Psychology Press, 2014, p. 255.

Virtutea este calitate morală a unui individ, ea fiind opusă viciului. Etimologic virtutea vine din latină și înțelesul original ar fi legat de curaj și puterea caracterului. Virtuțile s-au definit și redefinit de-a lungul istoriei în context religios și socio-economic. Pentru Platon sunt numai patru virtuți: inteligența (σοφία-sophia), curajul (ἀνδρεία-andreis), reținerea (σάοφροσύνη-saophrosúnē) și justiția (δικαιοσύνη-dikaiousúnē).

Cele zece porunci²⁸ sunt un alt exemplu de virtuți promovate în mod specific în cultura iudaică. Pentru spațiul islamic virtuțile cele mai apreciate sunt postulate în 96 de aforisme care sugerează ce oamenii ar trebui să facă pentru sănătatea și sufletul lor, iar cele mai importante virtuți ar fi contemplația, justiția, inteligența, moderația, curajul și generozitatea. Pentru hinduși cea mai importantă virtute ar fi renunțarea iar pentru budiști ar fi abstinerea, onestitatea și transcendența.

Atunci când abordăm valorile umane în raport cu religiozitatea observăm un numitor comun de-a lungul diverselor culturi și religii ce înglobează șase virtuți comune tuturor:

- *curajul* (puterea emoțională de a face față situațiilor contrarii, interne și externe, de ex. bravura, perseverența, onestitatea);
- *justiția* (tăria de a susține viața comunitară, valorile comunitare, integritatea, calitatea de cetățean sau de parte a unui grup);
- *umanitatea* (tăria manifestată în inter-relație cu alții ce implică dragostea și respectul, prietenia și considerația);
- *temperanța* (puterea de a rezista exceselor, tentației și include iertarea, umilința, prudența și autocontrolul);
- *inteligența* (care include creativitatea, curiozitatea, judecata și perspectiva);
- *transcendența* (dobândirea înțelesului în legătură cu universalul și include gratitudinea, speranța și spiritualitatea).

În contextul acestei abordări, cercetătorii care au analizat aceste teorii susțin că cele șase virtuți expuse mai sus sunt comune confucianismului, taoismului, budismului, hinduismului, creștinismului, iudaismului și islamului.

Justiția și umanitatea sunt foarte evidente și complet descrise în toate cele șapte spații cultural-religioase. Temperanța și inteligența ar pu-

28 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, *Păstorul ortodox*, Curtea de Argeș, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2015, pp. 318-322.

tea fi pe locul doi, iar transcendența, deși este ubicuitară, nu este explicit definită.²⁹

Ca și în cazul valorilor, există o relație reciprocă între religie și virtuți. Indivizii cu o puternică religiozitate manifestă mai multe și mai puternice virtuți, ele operând cel mai adesea în context social și comunitar. Conform acestei accepțiuni, nu se poate concepe un individ religios sau spiritual în afara virtuților și reciproca. Virtuțile sunt înglobate în capacitatea de coping a unui individ, ele fiind ceea ce determină modalitatea de a înțelege, de a suferi, de a accepta și de a căuta ajutorul.

În general, când ne raportăm la valori facem trimitere la credințe, scopuri, acțiuni sociale, comportament, standarde și judecăți, iar acestei diversități de raportări îi corespunde în sociologie o varietate de curente și orientări teoretice despre valori. Astfel că, o persoană sau un grup social nu se ghidează după o singură valoare, ci după mai multe valori, neizolate unele față de altele, în interacțiune și influențare reciprocă. Fiecare om este atașat de anumite valori mai mult decât de altele.

Valorile nu conțin doar elemente cognitive, ci presupun și puternice componente afective. Cu cât o valoare este mai puternic înrădăcinată, cu atât ea ocupă un loc central în sistem și cu atât este trăită mai intens, luată în serios, suscită mai multe emoții și mobilizează energii vehemente. Există valori pentru care oamenii își sacrifică viața.³⁰

Un alt aspect care validează importanța spiritualității, a valorilor și virtuților îl regăsim la unii cercetători ce demonstrează că anumiți indivizi sunt rezilienți și alții nu în fața adversităților, în funcție de aspectul religiozității din viața lor.

Aceștia introduc conceptul de „sens al coerenței”, care face sinteza între suportul social, spiritualitate, fericire, umor și dragoste. Prin această calitate individul interpretează lumea din jur ca fiind rațională, structurată, ordonată, consistentă, predictibilă. Pentru aceștia, valorile, religiozitatea și spiritualitatea sunt pilonii de bază pe care se sprijină coerența individuală în fața situațiilor de viață.³¹

29 K. Dahlsgaard, C. Peterson, Seligman, “The convergence of valued human strengths across culture and history”, *Review of General Psychology*, 9 (3), M.E.P., 2005, pp. 203-213.

30 Rudolf Rezsöházy, *Sociologia valorilor*, Iași, Institutul European, 2008, p. 17.

31 A. Antonovsky, “The moral and the health: Identical, overlapping or orthogonal?”, *Israel—Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 1995, 32, pp. 5–12.

Conform relațiilor dintre valori și religiozitate examinate într-un cadru integrator al teoriei valorii lui Schwartz, descoperiri recente sugerează că religiozitatea joacă un rol esențial în formarea valorilor indivizilor și a comportamentului lor antreprenorial. Antreprenorii practicanți au mai mult respect, angajament și acceptare față de obiceiurile, cultura, ideile religioase și tradiționale ale societății, în comparație cu acei antreprenori care nu o practică.³²

Scopul religiozității este de a produce persoane religioase care sunt capabile să acționeze în moduri creștine (prosociale) în viața de zi cu zi. Chiar și scopul activității catehetice constă tocmai în acesta: a încuraja o viață vie, explicită și o mărturisire roditoare de credință.

În timp ce scopul rămâne acela de a-i învăța pe oameni o cunoaștere temeinică a credinței lor, numai cunoașterea nu este suficientă: intenția principală a religiozității este ca oamenii să aleagă să trăiască această credință în societate și să practice valorile umane ce derivă din aceasta.

Scopul educației religioase este de a combina morala educație cu educație afectivă, prin educație religioasă (adică, studiul valorilor credinței) în încercarea de a produce un comportament creștin autentic.³³

O componentă de bază a religiozității o reprezintă dezvoltarea valorilor și normelor care oglindesc principiile credinței, cele mai semnificative fiind: comportamente prosociale. Acestea crează un mediu care promovează dezvoltarea credinței și a practicii ei oferind mostre de activități de construire a comunității pentru toate vârstele sau categoriile sociale.

Din punct de vedere relațional al credinței, religiozitatea prezintă o dimensiune afectivă, una comportamentală ce se întinde pe tot parcursul vieții, precum și una cognitivă ce implică noțiunea credinței.

Dimensiunea cognitivă a religiozității nu este doar un aspect al educației, ci este chiar forța centrală în procesul educației ce oferă o perspectivă în orice alt mod de a gândi, un vehicul de comunicare și de trăire a dimensiunii spirituale, ce implică o învățatură deschisă și o întărire a credinței creștine prin inculcarea doctrinei și a unui mod de viață.

32 Dogan Cursoy, "Religiosity and entrepreneurship behaviours", în *International Journal of Hospitality Management*, Volume 67, October 2017, pp. 87-94.

33 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Modalități de educare a copiilor în familie (I)", în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul X, nr. 516, 18–25 aug. 2011, p.5.

Am putea spune că religiozitatea poate fi:

- a) o oportunitate de a învăța cunoașterea credinței;
- b) o comunitate unde este trăită credința;
- c) o abordare holistică a credinciosului.

Pe de altă parte, valorile umane pot fi și un tip de mediator între religiozitate și sănătate. În general, când profesioniștii vorbesc despre sănătate, ei se gândesc mai ales la absența simptomelor, a bolilor sau a dizabilității. Anumiți cercetători fac o analiză sistematică în privința valorilor fundamentale umane și puterea pe care acestea o oferă în dobândirea unui caracter puternic, precum și în depășirea greutăților în panul existențial.³⁴

Încă de la începutul sec. XX au existat încercări de a legitima introducerea religiei printre domeniile de studiu ale psihologiei și medicinei în general, afirmând că valorile spirituale pot determina anumite schimbări fiziologice.³⁵ De atunci și până în prezent au apărut o multitudine de studii care să sublinieze diferite aspecte ale legăturii dintre religiozitate și sănătate în general. Astfel, diferite studii au arătat că devotamentul religios exprimat prin rugăciune și comportament este direct proporțional cu reducerea mortalității și morbidității generale.³⁶

Alte cercetări scot în evidență relația pozitivă între frecventarea slujbei religioase și sănătate în general, precum și faptul că religiozitatea sau spiritualitatea are un impact semnificativ asupra sănătății fizice pentru că reprezintă o sursă protectivă în dezvoltarea anumitor boli precum bolile cardiovasculare sau cancer.³⁷

Mai mult, subiecții care au frecventat serviciul religios au dovedit o mai mare longevitate și o mai mare capacitate de coping la vârste înaintate, observându-se că pacienții religioși făceau mult mai puține complicații (de ex. insuficiență cardiacă) și aveau nevoie de mai puține antibiotice sau diuretice. Participarea regulată la slujba religioasă furnizează individului

34 C. Peterson & M.E.P. Seligman, *Character strengths and virtues: A handbook and classification*, Washington, DC: American Psychological Association, 2004, p. 73.

35 T. E. Seeman, L. F. Dubin, M. Seeman, "Religiosity/Spirituality and health: A critical review of the evidence for biological pathways", *American Psychologist*, 2003, 58 (1), pp. 53-63.

36 R. P. Sloan, E. Bagiella, T. Powell, *Religion, spirituality and medicine*, Lancet, 1999, pp. 664-667.

37 J. S. Levin, "Religion and health: is there an association, is it valid, and is it causal?", in *Social Science Medicine*, 1994, pp. 1475-1482.

sentimentul de valorizare personală și de ajutorare a altora împreună cu emoțiile pozitive legate de împlinirea acestui rol plin de semnificație.³⁸

Sunt multe alte studii care examinează relația dintre religiozitate și mortalitate din care reies că indivizii cu o bună religiozitate (afiliație la doctrină sau gradul de participare la slujba religioasă) prezintă o incidență mai mică a bolilor coronariene, a hipertensiunii arteriale, a cancerului și un nivel scăzut al colesterolului plasmatic. Se consideră că această relație este mediată de stilul de viață sănătos, de o dieta moderată, de prezența unui suport social activ și protectiv, de o stimă de sine mai mare, o gândire optimistă și senină și de existența unor resurse psihosociale ușor disponibile. Această relație dintre religiozitate și sănătate fizică se realizează și prin meditație creștină ce poate avea o mare influență asupra sistemului imunitar.³⁹

Afiliația, comuniunea, rugăciunea împreună, sunt alți factori ce mediază relația dintre religiozitate și sănătate în general. A fi împreună este o alternativă naturală de răspuns la stres, iar individul religios devine mai bine pregătit să răspundă la acesta prin activarea acestor mecanisme neurobiologice care facilitează comportamentul social și afilierea la grup.⁴⁰

O altă direcție de cercetare privind relația dintre religiozitate și sănătate se poate observa cu ușurință în abordarea depresiei, a anxietății, a dobândirii fericirii sau a satisfacției în viață, a tulburărilor sexuale, a stimei de sine, etc. Studiile scot în evidență că o religiozitate sănătoasă corelează pozitiv cu o sănătate mentală și că depresia și anxietatea sunt mai puțin severe la cei cu religiozitate.⁴¹

Un alt aspect important în această cercetare îl reprezintă relația dintre religiozitate și adicțiile umane, în special consumul de alcool și de droguri. Religiozitatea a fost corelată pozitiv cu un rezultat favorabil în cazul consumului de alcool și droguri.

Unele religii interzic în mod explicit consumul de alcool și droguri, altele prescriu norme comportamentale care descurajează consumul aces-

38 L. H. Powell, L. Shahabi, C. E. Thoresen, "Religion and spirituality: linkage to physical health", *American Psychologist*, 2003, 58 (1), pp. 36-52.

39 K. S. Seybold, "Physiological mechanisms involved in religiosity/spirituality and health", *Journal of Behavioral Medicine*, 2007, 30, pp. 303-309.

40 S. E. Taylor, "Tend and befriend: Biobehavioral bases of affiliation under stress", *Current Directions in Psychological Science*, (2006), 15, pp. 273-277.

41 C. H. Hackney & G. S. Sanders, "Religiosity and mental health: A meta-analysis of recent studies", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 2003, 42, pp. 43-55.

tora. Un studiu efectuat în 2001, arăta că consumul de marijuana la adolescenții la care religia este importantă a fost de 9,9% pe când la restul adolescenților a fost de 21,5%.

Tinerii cu afinitate religioasă tind să se grupeze pe acest gradient, lucru care previne afilierea cu alți tineri cu comportament deviant, iar frecvența participării la slujba religioasă este asociată pozitiv cu descreșterea consumului de alcool, cu reducerea consumului de cocaină.

Religiozitatea exprimată prin frecvența participării la slujbă, implicarea lui Dumnezeu, iertarea și recunoașterea lui Dumnezeu ca judecător, contribuie semnificativ la reducerea riscului la dependență de alcool, dependență la nicotină, abuz și dependență de droguri precum și comportament anisocial.⁴²

În concluzie, putem afirma cu tărie că religiozitatea a fost mereu implicată în interiorizarea normelor și valorilor, acesta fiind scopul său încă de la început. Religiozitatea autentică pregătește actorii sociali să devină cetățeni care au în vedere binele comun, unde identitatea lor de credință este dedicată domniei lui Dumnezeu în lume, fapt ce conduce la capacitatea lor de a funcționa ca unul care are un angajament social însuflețit de credință.

Concluzii

Intrarea în secolul XXI este dominată de o mare agitație religioasă, care re-aduce în atenția publică rolul și viitorul religiei în cadrul societății. Această revitalizare spirituală a fost descrisă ca o perioadă de refacere a vieții spirituale, marcată de schimbări fundamentale în peisajul religios: prezența vizibilă a unei serii de organisme non-creștine, reconfigurarea „domeniului simbolic” religios, tranziția sistemului teocentric la un sistem antropocentric, apariția unor noi mișcări religioase (în interiorul și exteriorul religios clasic). Societatea contemporană se dorește a fi una potrivită maturizării reale și depline a omului.

Așa cum normele sunt reguli pentru un comportament potrivit stabilității și funcționalității grupului sau societății, *valorile sunt realități abstracte* cu privire la ceea ce este dezirabil, corect și bun, la fel cum sunt apreciate acțiunile, obiectele, ideile, faptele bune, de către majoritatea membrilor societății. Valorile sunt artizanii care procură modele de gândire după care

42 A. Mason, & M. Windle, “Family, religious, school and peer influences on adolescent alcohol use: A longitudinal study”, *Journal of Studies on Alcohol*, 2001, 62(1), pp. 44-51.

sunt evaluate obiecte, evenimente, și chiar oameni.⁴³ Astfel că, valori precum *adevărul, binele, frumosul*, sunt repere absolute în orice societate sau colectivitate, unde obiectul judecăților de valoare îl constituie chiar valorile, iar cultura este cea care le orientează.⁴⁴

Societatea contemporană tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare.⁴⁵ Aceasta cere din partea societății o armonizare a interesului individual cu cel general. În preocupările omenirii de a căuta răspunsuri la aceste probleme de cercetare, una dintre temele de investigație este și cea referitoare la rolul valorilor morale și religioase în acest proces. Acțiuni recente cercetează valorile juridice, morale și religioase, făcând pași fundamentali în această armonizare și dezvoltare a persoanei, dar și a contextului social. Este foarte important să cunoștem și să explorăm valorile umane dacă ne propunem cu adevărat să ne păstrăm valorile și principiile de viață, să creștem în toate privințele și să ne dezvoltăm ca societate.

O transmitere corectă a valorilor creștine este esențială, pentru că atunci când se ajunge la o înțelegere a valorilor, oamenii vor conștientiza prezența lui Dumnezeu în viețile lor și aceasta îi va ajuta să cunoască resursele pe care le au la dispoziție când este vorba de a lua decizii în viață. Valorile sunt cele care motivează și determină acțiunea.

Valorile nu sunt primite în mod pasiv. Transmiterea valorilor este un proces care implică posibilitatea de a *alege* între *alternative reale*, după ce s-au luat în considerare consecințele fiecărei opțiuni. Urmează apoi păstrarea și prețuirea a ceea ce s-a ales, urmată de exprimarea publică a alegerii, acționând conform alegerii și repetând acțiunea până când aceasta devine un mod de viață.⁴⁶

Religia rămâne o componentă definitorie a spațiului public chiar dacă, în viziunea impusă de modernitate, trebuie să fie o opțiune strict privată, iar prezența sa în spațiul public nu mai posedă o legitimitate deplină. Aceasta deoarece gândurile și sentimentele dezvoltate în sfera privată a individului conduc inevitabil la acțiuni și urmări practice în sfera publică și

43 Dumitru Otovescu, *Tratat de sociologie generală*, Craiova, Editura Beladi, 2010, p. 498.

44 Petre Andrei, *Opere sociologice*, București, Editura Academiei RSR, 1973, p. 246.

45 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Globalization and its effect on religion", în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (eds.), ediția 2014, Les Arcs, France, Editura IARSIC, pp. 532-541.

46 Procesul aparține lui Rokeach, citat de Virgil Bailey I. Gillespie, *Perspective on Values*, Riverside CA, La Sierra University Press, 1993, p. 49.

„o veritabilă religie, chiar dacă este exercitată numai privat, nu poate fi doar privată.”⁴⁷

În studiul de față am observat că religiozitatea individuală tamponază relația negativă dintre nedreptatea percepută și bunăstarea personală. Cu toate acestea, nu este clar dacă această relație se menține la fel de puternic în cadrul societăților cu niveluri diferite de religiozitate culturală. Nivelurile mai înalte de religiozitate societală oferă un context cultural care reduce presiunea asupra membrilor săi pentru a ameliora nedreptatea socială și, în consecință, atenuează legătura dintre nedreptate și satisfacția unui individ cu viața.⁴⁸

Religiozitatea, contrar profețiilor modernismului, posedă resurse excepționale de a aduce echilibrul interior dorit de omul contemporan bulversat de anxietate și de îndoială, precum și de a devenii promotorul schimbării sociale, o schimbare în care obiectivul principal să fie cu adevărat fericirea semenului.

Religiozitatea reprezintă un fenomen complex și deși în aparență pare simplu de definit, în realitate este mai dificil de analizat. Religiozitatea este un concept complex și greu de definit pentru cel puțin două motive:

1. Religiozitatea este considerată sinonimă cu termeni precum religiozitate, ortodoxie, credință, evlavie, devotament și sfințenie. Aceste sinonime reflectă dimensiuni ale religiozității, mai degrabă decât termeni care sunt echivalenți cu religiozitatea.

2. Interesul actual pentru conceptul de religiozitate traversează mai multe discipline academice, fiecare apropiindu-se religiozitate din diferite puncte de vedere și puțini se consultă între ei. De exemplu, un teolog ar aborda religiozitatea din punctul de vedere al credinței, în timp ce educatorii religioși s-ar putea concentra pe ortodoxie și credință. Psihologii ar putea alege să abordeze dimensiunile devotament, sfințenie și evlavie, în timp ce sociologii ar considera ca religiozitatea să includă apartenența la biserică, prezența la biserică, acceptarea credinței, cunoașterea doctrinară și trăirea credinței.

47 H.-R. Patapievici, *Despre politică, religie și naționalism*, Idei în dialog, nr. 10 (13), octombrie 2005.

48 Mohsen Joshanloo, Dan Weijers, Michael Harris Bond, “Cultural religiosity moderates the relationship between perceived societal injustice and satisfaction with one’s life”, in *Personality and Individual Differences*, Volume 179, September 2021, 110891, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S019188692100266X>.

Totuși, un lucru este cert: efectele pozitive ale religiozității, atât în domeniul social, cât și în cel educațional, atrag atenția mai multor cercetători. Aplicarea unei varietăți a dimensiunilor religiozității la situații specifice din viața de zi cu zi este un subiect ce a demonstrat o relație pozitivă între *religiozitate și fericire*: „Religiozitatea și gradul de satisfacție în viață indică faptul că persoanele care exprimă o credință religioasă mai puternică și sunt implicate activ în viața religioasă, raportează mai puține evenimente de viață stresante și o mai mare satisfacție în viață.”⁴⁹

De asemenea, *afilierea religioasă* s-a dovedit a fi un predictor semnificativ al satisfacției generale în viață, cu prezența unui sentiment de apartenență și scop în viață.⁵⁰

Religiozitatea afectează nu numai anumite grupuri demografice, ci și indivizi asigurându-le un sentiment de compasiune, onestitate și altruism, fericire și calitatea vieții, sănătate fizică și mintală, precum și importanța experienței religioase în funcționarea morală.⁵¹ Provocarea omului religios contemporan este, așa cum spunea Mântuitorul, „de a înțelege bine vremurile”, și de a-și lua crucea în fiecare zi”⁵² (credința, Biblia, rugăciunea, etc.), gata să-L urmeze în societate, aducând mesajul vieții, al iubirii și al adevărului (valorile moral-religioase) unei lumi lăsată pradă ideologilor de-personalizante de orice fel.

Crearea unei comunități creștine vitale marcată de respectarea poruncii lui Isus Hristos *de a ne iubi unii pe alții așa cum ne-a iubit El*, nu este o parte opțională sau neimportantă a religiozității creștinului contemporan, ci, o temă centrală a educației religioase în contextul unui creștinism care subliniază valoarea, valoarea și potențialul fiecărui om în parte. Educația creștină este concentrată pe dezvoltarea deprinderilor sociale care reflectă valorile morale în societatea contemporană.

49 A. Bergan, J. T. McConatha, *Religiosity and life satisfaction. Activities, Adaptation and Aging*, 2000, 24(3), p. 25.

50 L. J. Walker, “Morality, religion, spirituality—the value of saintliness”, *Journal of Moral Education*, 2003, 32(4), pp. 373-384.

51 J. R. J. Fontaine, B. Duriez, P. Luyten, J. Corveleyn & D. Hutsebaut, “Consequences of a multidimensional approach to religion for the relationship between religiosity and value priorities”, *International Journal for the Psychology of Religion*, 2005, 15(2), pp. 123-143.

52 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Înalță Crucea Domnului nostru Iisus Hristos în familia ta”, în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul X, nr. 515, 11–17 aug. 2011, p.5.

Principiile dragostei, purității vieții, ale valorii și demnității umane⁵³, precum și caracterul fundamental spiritual al implicării sociale, fac subiectul acestui articol, într-un climat social, psihologic și religios. Dacă omenirea nu îmbrățișează din nou valorile biblice, realitățile fundamentale ale creștinismului, îi mai rămâne prea puțină speranță morală de a distinge între rău și bine, la nivel ontologic. Valorile umane, indiferent de nuanța lor (socială, culturală, morală, religioasă, etc.) sunt în principal transmise prin *modelare și prin exemplu*.

Chiar și arta, cea care sensibilizează simțurile și înobilează omul, dacă e lipsită de Dumnezeu, nu e artă – o putem numi divertisment, profesionalism, performanță, dar nicidecum *artă*.⁵⁴ Astfel că, „în procesul de constituire al artei și de creație a operelor artistice, rolul principal îl joacă anumite atitudini și valori, conștiente și inconștiente, de care spiritul uman e călăuzit în afară de orice relațiune cu natura.”⁵⁵

Poate că rugăciunea lui Isus (*orală, mentală și în Duh*), analizată în profunzime de Serghei Bulgakov, ar trebui să ne fie model și exemplu contemporan, deoarece infinitatea rugăciunii este pe măsura fericirii, ce se relevă în momentul când mintea se unește cu inima⁵⁶, însă fugind de responsabilitate morală de a alege conștient și deliberat valorile în care să se încreadă și să facă rabat de la ascultarea și experimentarea acestora, generația prezentă se poate îndrepta cu pași grăbiți spre un punct final al umanității.

La final, pot afirma că religiozitatea reprezintă motivația dar și fundamentele procesului de inserare al valorilor umane.⁵⁷ Observ cu satisfacție că trendul crescut al religiozității în societatea actuală are influențe pozitive asupra comportamentului uman, iar setul de credințe, de valori și norme religioase pun în lumină faptul că educația religioasă, credința în Dumnezeu și contextul cultural, cresc în mod implicit satisfacția față de

53 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Plea for Human Dignity”, *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, Volume 1, 2016, pp. 29-43.

54 Dan Puric, *Cine suntem*, București, Editura Platytera, 2008, p. 15.

55 Lucian Blaga, *Zări și etape*, București, Editura Pentru Literatură, 1968, p. 58.

56 Nicu Gavriluță, *Mentalități și ritualuri magico-religioase*, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 105.

57 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în *Religie și libertate. Săptămâna libertății religioase, 9-16 aprilie 2011*, București, Casa de editură “Viață și Sănătate” 2011, pp. 29-36.

viață a oamenilor, îmbunătățesc starea de sănătate a acestora, scad adicțiile și cresc nivelul de fericire în societatea contemporană.

Bibliografie selectivă:

- GIDDENS, A., *Sociologie*, București, Editura All, 2000.
- ANDREI, Petre, *Filosofia valorii*, București, Fundația Regele Mihai I, 1945.
- ANDREI, Petre, *Opere sociologice*, București, Editura Academiei RSR, 1973.
- ANGELESCU, Antim, *Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*, Galați, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2013.
- ANTONOVSKY, A., "The moral and the health: Identical, overlapping or orthogonal?", *Israel—Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 1995.
- BAILEY, V. I. Gillespie, *Perspective on Values*, Riverside CA, La Sierra University Press, 1993.
- BERGAN, A., & J. T. McConatha, *Religiosity and life satisfaction. Activities, Adaptation and Aging*, 2000.
- BLAGA, Lucian, *Zări și etape*, București, Editura Pentru Literatură, 1968.
- CATALAN, Francois Jean, *L'homme et sa religion*, Paris, Desché de Browes, 1994.
- CHAVES, Mark, "SSSR Presidential Address Rain Dances in the Dry Season: Overcoming the Religious Congruence Fallacy", *Journal for the Scientific Study of Religion*, martie 2010.
- CORNWALL, M., Albrecht S., Cunningham P., Pitcher B., "The dimensions of religiosity: A conceptual model with an empirical test", *Review of Religious Research*, 1986.
- CUCOȘ, Constantin, *Biserica și școala, puterea spirituală a societății*, Ziarul Lumina, 19 iunie 2012.
- CUCOȘ, Constantin, *Educația religioasă*, Iași, Editura Polirom, 1999.
- CURSOY, Dogan, "Religiosity and entrepreneurship behaviours", în *International Journal of Hospitality Management*, Volume 67, October 2017.
- Dahlsgaard K., C. Peterson, Seligman, "The convergence of valued human strengths across culture and history", *Review of General Psychology*, 9 (3), M.E.P., 2005

- ✦ DAVIE, Grace, *Religion and Modernity in Britain*, apud Constantin Cuciuc, “Diversificarea cercetărilor de sociologia religiilor”, în *Sociologie românească*, anul III, nr. 6, 1992
- ✦ ELLISON, Cristopher G., Darren E. Sherkat, “Is Sociology the Core Discipline for the Scientific Study of Religion?”, *Social Forces*, volume 73; number 4, june 1995.
- ✦ FONTAINE, J., B. Duriez, P. Luyten, J. Corveleyn & D. Hutsebaut, “Consequences of a multidimensional approach to religion for the relationship between religiosity and value priorities”, *International Journal for the Psychology of Religion*, 2005.
- ✦ FRANKL, Victor, *Omul în căutarea sensului vieții*, București, Meteor Press, 1984/2009.
- ✦ GAVRILUȚĂ, N., *Sociologia religiilor: credințe, ritualuri, ideologii*, Iași, Editura Polirom, 2013.
- ✦ GAVRILUȚĂ, Nicu, *Mentalități și ritualuri magico-religioase*, Iași, Editura Polirom, Iași, 1998.
- ✦ GOODMAN, N., *Introducere în sociologie*, București, Editura Lider, 1992.
- ✦ HACKNEY, C. H. & G. S. Sanders, “Religiosity and mental health: A meta-analysis of recent studies”, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 2003.
- ✦ HAYWARD, R. D. & N. Krause, “Religion, mental health, and well-being: Social aspects”, in V. Saroglou (Ed.), *Religion, personality, and social behavior*, New York, NY., Psychology Press, 2014.
- ✦ HOLDCROFT, Barbara, “What is Religiosity?”, *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, septembrie 2006.
- ✦ INGELHART, R., *Culture and democracy*, in L.E. Harrison & S.P. Huntington (Eds.), *Culture matters. Human values shape human progress*, New York, Basic Books, 2000
- ✦ JOSHANLOO, Mohsen, Dan Weijers, Michael Harris Bond, “Cultural religiosity moderates the relationship between perceived societal injustice and satisfaction with one’s life”, *Personality and Individual Differences*, Volume 179, September 2021.
- ✦ JUNG, C. G., *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu*, București, Editura Teora, 1997
- ✦ KIRKPATRIK, L. A., *Evolutionary Psychology - An Emerging New Foundation for the Psychology of Religion*, in R. Paloutzian, C. Park, *Handbook of*

the Psychology of Religion and Spirituality, New York / London: The Guilford Press, 2005.

- * LEVIN, J. S., "Religion and health: is there an association, is it valid, and is it causal?", in *Social Science Medicine*, 1994.
- * MASON, A., & WINDLE, M., "Family, religious, school and peer influences on adolescent alcohol use: A longitudinal study", *Journal of Studies on Alcohol*, 2001.
- * ONAGA, Florina, *Influența religiozității asupra comportamentului social uman*, noiembrie 2020.
- * OTOVESCU, Dumitru, *Tratat de sociologie generală*, Craiova, Editura Be-ladi, 2010.
- * PATAPIEVICI, H.-R., *Despre politică, religie și naționalism*, Idei în dialog, nr. 10 (13), octombrie 2005.
- * PETERSON, C. & M.E.P. Seligman, *Character strengths and virtues: A handbook and classification*, Washington, DC., American Psychological Association, 2004
- * POPA, Ștefan, *Care este sensul vieții?*, <https://www.crestinortodox.ro/religie/care-este-sensul-vietii-137598.html>, 19.10.2012.
- * POWELL, L. H., SHAHABI, L., THORESEN, C. E., *Religion and spirituality: linkage to physical health*, *American Psychologist*, 2003.
- * PURIC, Dan, *Cine suntem*, București, Editura Platytera, 2008.
- * REZSOHAZY, Rudolf, *Sociologia valorilor*, Iași, Institutul European, 2008.
- * ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Înalță Crucea Domnului nostru Iisus Hristos în familia ta", în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul X, nr. 515, 11–17 aug. 2011, p.5.
- * ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Modalități de educare a copiilor în familie (I)", în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul X, nr. 516, 18–25 aug. 2011, p.5.
- * ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în *Religie și libertate. Săptămâna libertății religioase, 9-16 aprilie 2011*, București, Casa de editură "Viață și Sănătate" 2011, pp. 29-36.
- * ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Globalization and its effect on religion", în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciu-

că, Nelu Burcea (eds.), ediția 2014, Les Arcs, France, Editura IARSIC, pp. 532-541.

- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015, pp. 318-322.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Plea for Human Dignity”, *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, Volume 1, 2016, pp. 29-43.
- ✦ SCHWARTZ, S. H. & S. Huismans, “Value priorities and religiosity in four Western religions”, *Social Psychology Quarterly*, 1995.
- ✦ SEEMAN, T. E., DUBIN, L.F., SEEMAN, M., *Religiosity/Spirituality and health: A critical review of the evidence for biological pathways*, American Psychologist, 2003.
- ✦ SEYBOLD, K.S., „Physiological mechanisms involved in religiosity/spirituality and health”, *Journal of Behavioral Medicine*, 2007.
- ✦ SLOAN, R. P., BAGIELLA, E., POWELL, T., *Religion, spirituality and medicine*, Lancet, 1999.
- ✦ TAYLOR, S. E., *Tend and befriend: Biobehavioral bases of affiliation under stress*, Current Direction in Psychological Science, 2006.
- ✦ TETLOCK, E. Philip, *Thinking the unthinkable: sacred values and taboo cognitions. Trends in Cognitive Sciences*, 2007.
- ✦ TIULIUMEANU, Mihai, *În căutarea sacrului*, Făgăraș, Editura Agaton, 2018.
- ✦ ÜSTÜN, Ana-Maria, *Semnele Timpului, Gallup: Bunăstarea și religiozitatea merg mână în mână*, 17.02.2012.
- ✦ VOICU, B., *Valorile și sociologia valorilor în Lazăr Vlăsceanu (coord), Sociologie*, Editura Polirom, Iași, 2011
- ✦ VOICU, Mălina, *România religioasă*, Institutul European, Iași, 2007
- ✦ WALKER, L. J., *Morality, religion, spirituality—the value of saintliness*, Journal of Moral Education, 2003